بازاندیشی در مالکیت فکری

اقتصاد سیاسی حمایت از کپی‌رایت در عصر دیجیتال

تألیف

یی‌ژون تیان

ترجمهٔ

دکتر سیّدقاسم زمانی

(عضو هیأت علمی دانشگاه علامه طباطبایی)

منا‌السادات میرزاده

(دانشجوی دکترای حقوق بین‌الملل دانشگاه شهید بهشتی)

پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات
وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش

تهران- ۱۳۹۲

تقدیم به او که هر چند کوتاه زیست، امّا

انسانیّت را به بلندای فرهنگ ایران زمین معنا بخشید؛

تقدیم به روان پاک سید محمد وحید میرزاده

سخن ناشران

توسعه ادبیات حقوقی در هر کشور، نقش مهمی در پیشرفت نظام حقوقی آن کشور ایفا می‌نماید. اندیشمندان و پژوهشگران دنیای بیکران حقوق، که شیفته نظم‌اند و سرباز عدالت، آموزه‌های علمی و تجربیات عملی خویش را به جامعه حقوقی عرضه می‌دارند تا بتوانند در تثبیت و تنویر نظم حقوقی، و اصلاح و پیشرفت آن سهیم گردند. قانونگذار فهیم و آگاه، هیچگاه در مقام تهیه پیش‌نویس و مهیا شدن جهت وضع قانون، خود را بی‌نیاز از مشورت با خبرگان نخواهد یافت، و هیچگاه مصوبه خویش را دائمی و مصون از اصلاح قلمداد نخواهد نمود. قضات متخصص و عدالت‌پیشه نیز در ساخت و پرداخت آرای خویش بر عدالت عینی و خِرد جمعی اتکاء دارند و نقد علمی و منصفانه آرای خود را مایه تکامل و پیشرفت می‌دانند. دانشکده‌های حقوق و حوزه‌های علمیه نیز که به مأموریت خطیر تربیت قضات، وکلا، مشاوران حقوقی، سردفتران، پژوهشگران، و اساتید حقوق و فقه همت می‌گمارند علاوه بر اینکه از آموزه‌های علمی و قضایی کشور بسیار بهره می‌برند نقش مهمی در غنی‌سازی ادبیات حقوقی کشور ایفاء می‌نمایند.

جمهوری اسلامی ایران به ویژه در دو دهه اخیر جهشی قابل توجه در توسعه کمّی ادبیات حقوقی کشور را شاهد بوده است. تعداد کتب و نشریات حقوقی منتشره در کشور طی بیست سال اخیر، به نسبت گذشته دهها برابر افزایش یافته است. این دستاورد را باید به فال نیک گرفت و امیدوار بود که این پیشرفت کمّی به همین میزان با توسعه‌ای کیفی همراه بوده و با احترام به حقوق مالکیت فکری دیگران صورت پذیرد. نظام تقنینی، اجرای و قضایی کشور هم تا حدی از این توسعه بهره‌مند شده، اما تا استفاده مطلوب فاصله بسیار است.

مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهردانش که همواره سعی داشته است به صورتی هدفمند و با ارزیابی علمی به گزینش و چاپ و انتشار کتابهای حقوقی در حوزه‌های مختلف به ویژه در موضوعات مورد نیاز جامعه حقوقی کشور مبادرت ورزد، زحمات جناب آقای دکتر سیّدقاسم زمانی و سرکارخانم منا‌السادات میرزاده در ترجمه کتاب «بازاندیشی در مالکیت فکری: اقتصاد سیاسی حمایت از کپی‌رایت در عصر دیجیتال» را ارج نهاده، امیدوار

است که این کتاب مورد استقبال جامعه حقوقی کشور و مورد استفاده متولیان امر قرار گیرد.

این اثر به‌عنوان یکی از اولویت‌های پژوهشی پژوهشکده ارتباطات فرهنگی بین‌الملل پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی تعریف و با نظارت علمی آقای دکتر علیرضا عالی‌پناه انجام شده است.

ناشران، مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهردانش و پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، همکاری در چاپ و انتشار مشترک این کتاب را به فال نیک گرفته و امیدوارند این همکاری‌ها توسعه یابد.

فهرست مطالب

سخن ناشر ۷

فهرست مطالب ۹

مقدمه مترجمان ۱۶

قدردانی ۱۹

دیباچه به قلم پروفسور جِین وین ۲۳

پیش‌گفتار ۲۶

بخش اول: پیشینه؛ حقوق و چالش‌های منبعث از فناوری ۲۹

فصل اول: مقدمه ۳۱

فصل دوم: توسعهٔ فناوری ارتباطات و قوانین بین‌المللی کپی‌رایت در پرتوی جهانی شدن ۴۱

مقدمه ۴۱

مروری اجمالی بر توسعهٔ فناوری ارتباطات و پیامدهای آن ۴۳

توسعهٔ فناوری ارتباطات و پیامدهای آن (بین سال‌های ۱۴۴۲ تا ۱۹۷۰ میلادی) ۴۴

توسعهٔ فناوری دیجیتال و پیامدهای آن (پس از دههٔ هفتاد میلادی) ۴۶

مروری بر تحول قانون‌گذاری‌های بین‌المللی در زمینهٔ کپی‌رایت ۵۵

کنوانسیون برن ۵۵

تریپز ۶۱

معاهده‌های وایپو درخصوص اینترنت ۷۲

دیدگاه‌ها و پیشرفت‌های جدید در مراجع بین‌المللی ۸۰

برنامهٔ کاری وایپو در امور دیجیتال در سال ۱۹۹۹ ۸۰

گزارش برنامهٔ توسعهٔ سازمان ملل متحد در سال ۲۰۰۳ ــ درخواست طرح الگوی جایگزین تریپز ۸۲

برنامهٔ وایپو درخصوص توسعه در سال ۲۰۰۴ ۸۴
چکیده ۸۸
ظهور منطقه‌گرایی: موافقت‌نامه‌های تجاری دوجانبه و منطقه‌ای درخصوص مالکیت فکری ۸۹
موافقت‌نامه‌های تجاری منطقه‌ای پیرامون مالکیت فکری با مشارکت آمریکا: مالکیت فکری وموافقت‌نامه‌های تجاری ۸۹
سایر موافقت‌نامه‌های تجاری منطقه‌ای مرتبط با مالکیت فکری ۹۹
چکیده ۱۰۰
نتیجه‌گیری و ملاحظه‌های فصل دوم ۱۰۲
بخش دوم: پارادایم توازن علم نظریه‌های مالکیت فکری و سیاست‌های کپی‌رایت ۱۰۵
فصل سوم: شکاف علمی در مقابل توازن علم ۱۰۷
مقدمه ۱۰۷
نظریه‌های مرتبط با مالکیت فکری و علل شکاف علمی ۱۱۲
دانش، اقتصاد علم و نظریه‌های مرتبط با مالکیت فکری ۱۱۲
محصولات فکری، حقوق مالکیت فکری و شکاف علمی ۱۱۸
واگرایی در مالکیت فکری و عمده علل ناهماهنگی در کپی‌رایت ۱۲۸
واگرایی در مالکیت فکری: سه رویکرد متداول ۱۲۸
فلسفهٔ یین–یانگ: نامتوازن بودن قدرت در مقابل نامتوازن بودن کپی‌رایت ۱۳۵
نابرابری قدرت در مقابل نظام متعادل دموکراتیک ۱۳۸
فرایند هنجارسازی درخصوص مالکیت فکری در مقابل دموکراسی: راهکار تغییر موضع در موافقت‌نامهٔ تریپز و «قانون کپی‌رایت در هزارهٔ دیجیتال» ۱۴۰
چکیده: دو سازِکار متعادل ۱۴۷
چارچوب توازن علم (دیدگاه اقتصاد سیاسی درخصوص مالکیت فکری در عصر دیجیتال شدن) ۱۴۹

چشم‌انداز و مفهوم توازن علم: تعادل میان کپی‌رایت، دانش و قدرت ۱۴۹
اهداف اصلی چارچوب نظری (الگو) توازن علم ۱۵۱
چارچوب/ الگوی جامعهٔ مبتنی بر توازن علم (فحوا و اهداف ظرفیت تولید) ۱۵۴
موانع و امکانات تأسیس جامعه‌ای مبتنی بر توازن علم ۱۷۶
موانع تأسیس جامعهٔ مبتنی بر توازن علم ۱۷۷
مزایا و امکانات تأسیس جامعهٔ مبتنی بر توازن علم ۱۷۸
اصول/ راهکارهایی برای اِعمال چارچوب/ الگوی توازن علم ۱۸۴
منطقه‌گرایی به مثابه دومین گزینهٔ مناسب ۱۸۴
راه‌حل‌های داخلی و استقلال وابسته به توسعه ۱۸۹
توجیه‌پذیری و انعطاف ۱۹۱
چارچوبی باز برای توازن علم ۱۹۲
نتیجه‌گیری و ملاحظه‌های فصل سوم ۱۹۳
فصل چهارم: تعارض‌های تجارت مالکیت فکری و سیاست‌های مقتضی برای کپی‌رایت دیجیتال ۱۹۷
مقدمه ۱۹۷
فناوری، حمایت از کپی‌رایت و منازعه‌های بالقوه در تجارت مالکیت فکری ۲۰۰
فناوری دیجیتال در مقابل شیوع سرقت آثار ۲۰۰
واکنش‌هایی به چالش‌های دیجیتال و منازعه‌ها/ تحریم‌های بالقوهٔ تجاری ۲۰۳
بازبینی تاریخی: (چین- ایالات متحد) تعارض‌های مالکیت فکری و تغییر در سیاست‌های کپی‌رایت ۲۰۵
تاریخچهٔ کپی‌رایت در ایالات متحد: سیاست‌های حمایتی کپی‌رایت و انگیزه‌های تجاری پشت پرده ۲۰۶
تاریخچهٔ کپی‌رایت در چین: پیشرفت قوانین کپی‌رایت و اِعمال فشارهای خارجی/ داخلی ۲۱۸

عللی که از بروز منازعه‌های تجاری مالکیت فکری ممانعت بـه عمـل آورد و موجـب اتخـاذ سیاست مثبت چین در قبال کپی‌رایت پس از الحاق به سازمان جهانی تجارت شد ۲۲۷
استقرار سیاستی مناسب در قبال کپی‌رایت: کپی‌رایت و توسعه ۲۳۹
طبقه‌بندی و اولویت‌بندی مشکلات ۲۴۰
حمایت متناسب از کپی‌رایت: سیاست کپی‌رایت و سیاست توسعه/ تجارت ۲۴۳
رؤیای ناکام توسعه: سیاست کپی‌رایت در مقابل سیاست فناوری ۲۴۷
سیاست‌هایی نظام‌مند و جمعی در قبال کپی‌رایت ۲۵۰
راهکارهایی برای اجرای سیاست‌ها ۲۵۲
تنوع و انعطاف‌پذیری: اجرای خطوط‌مشی ۲۵۲
رویکرد داخلی همراه با رویکرد منطقه‌ای ۲۵۴
نتیجه‌گیری و ملاحظه‌های فصل چهارم ۲۵۷

بخش سوم: به‌کارگیری نظریه و سیاسـت تـوازن علـم و اصـلاحات آتـی قـوانین دیجیتال (قالب‌ها/ نمونه‌های قانونی) ۲۶۰

مقدمه ۲۶۱
فصل پنجم: قالب‌ها/ مدل‌های قانونی برای مسؤولیت ارائه‌کنندگان خـدمات اینترنتـی و راهکارهـایی برای پیاده‌سازی آن ۲۶۵
مقدمه ۲۶۵
قانون پناهگاه امن برای ارائه‌کنندۀ بین‌المللی خدمات اینترنتی ۲۶۷
رویکـرد عمـودی: مـدل قـانونی ایـالات متحـد درخصـوص ارائـه‌کننـدۀ خـدمات اینترنتی ۲۶۸
قلمروی حمایت ۲۶۹
احراز شرایط و به کارگیری آنها ۲۷۲
سایر مقررات اجرایی مرتبط ۲۸۰
شرح و تفسیری مختصر دربارۀ مدل ایالات متحد ۲۸۳

رویکرد افقی: مدل‌های قانونی اتحادیهٔ اروپا و ژاپن درخصوص ارائه‌کنندهٔ خدمات اینترنتی ۲۸۸

رویکرد افقی قوانین اتحادیهٔ اروپا در حوزهٔ ارائه‌کنندهٔ خدمات اینترنتی ۲۸۸
مدل قانونی متوازن‌تر ژاپن در زمینهٔ ارائه‌کنندهٔ خدمات اینترنتی ۲۹۱
شرح و تفسیری بر مدل ژاپنی ارائه‌کنندهٔ خدمات اینترنتی ۲۹۴

موافقت‌نامهٔ تجارت آزاد و اصلاح قوانین پناهگاه امن ارائه‌کنندهٔ خدمات اینترنتی: استرالیا به مثابهٔ یک نمونه ۲۹۵

مقررات پناهگاه امن ارائه‌کنندهٔ خدمات اینترنتی در قانون اصلاح کپی‌رایت ۲۹۶
مقررات جدید مطابق موافقت‌نامهٔ تجارت آزاد ۳۰۰
مشکلات و توصیه‌ها ۳۰۳

نتیجه‌گیری و ملاحظه‌های فصل پنجم ۳۲۰

فصل ششم: قالب‌ها/ مدل‌های قانونی برای تدابیر ضدانحراف و راهکارهایی برای پیاده‌سازی آن ۳۲۲

مقدمه ۳۲۲
قوانین ضدتقلب بین‌المللی ۳۲۵
قواعد ضدتقلب ایالات متحد در «قانون کپی‌رایت در هزارهٔ دیجیتال» و نحوهٔ اجرای آنها ۳۲۷

پیش‌زمینه ۳۲۸
مقرراتی که انحراف از کنترل دسترسی را ممنوع می‌کنند: (قاعدهٔ نخست) ۳۳۰
مقررات ضد ساخت و توزیع ابزار انحراف ۳۳۱
استثناهای وارده بر قواعد ضدتقلب ۳۳۶

معضلات قواعد ضدتقلب ایالات متحد ۳۴۰

معضلات عمومی و دلیل احتیاج به قواعد ضد ساخت و توزیع ابزار انحراف ۳۴۱
مشکل اول: استفادهٔ عادلانه در مقابل رفتارهای مختلف قواعد ضدتقلب ۳۴۳
مشکل دوم: استثناها بیش از اندازه مضیّق و فقدان استثنایی کلی هستند که سایر دلایل مشروع را نیز دربر بگیرد ۳۴۸

مشکل سوم: مقررات شبه‌کپی‌رایت و سوءاستفاده از حقوق ضدتقلب ۳۵۰
قواعد ضدتقلب آتی: اهداف نظریهٔ توازن علم و راهکارهای ناهمگن ۳۵۶
استثناهایی موسّع: نظریهٔ انحراف عادلانه (راهکاری مناسب برای حقوق موضوعه یا حقوق کامن‌لا) ۳۵۶
نظارت بر تدابیر فنی به منظور حمایت از کاربران: راهکارهای قانونی پیشنهادی و فشارهای بازار ۳۶۱
معضلات قابل پیش‌بینی در اجرای نظریهٔ جدید و راهکارهای قانونی ممکن ۳۶۳
توصیه‌ای کلی برای قانون‌گذاران آینده و نقش مرکب حقوق کپی‌رایت در روند آتی اصلاح قانونی ۳۶۶
تأثیرات موافقت‌نامه‌های تجارت آزاد در قوانین ضدتقلب و درس‌هایی کلی برای سایر ملل ۳۶۸
نتیجه‌گیری و ملاحظه‌های فصل ششم ۳۷۱
فصل هفتم: قالب‌ها/ مدل‌های قانونی حفاظت از بانک اطلاعاتی و راهکارهایی برای پیاده‌سازی آن ۳۷۳
مقدمه ۳۷۳
حقوق سنتی کپی‌رایت دربارهٔ حفاظت از بانک اطلاعاتی و ضرورت های تقنینی ویژه در این حوزه ۳۷۶
حفاظت از بانک اطلاعاتی در معاهده‌های بین‌المللی موجود در حوزهٔ مالکیت فکری/ کپی‌رایت ۳۷۶
مروری اجمالی بر حقوق کپی‌رایت ایالات متحد در حوزهٔ حفاظت از بانک اطلاعاتی ۳۷۸
پیشرفت فناوری و لزوم حمایت خاص از بانک اطلاعاتی ۳۸۲
مدل‌های قانونی خاص موجود دربارهٔ بانک اطلاعاتی و انتقادهای کلی ۳۹۱
مدل قانونی اتحادیهٔ اروپا در حوزهٔ بانک اطلاعاتی ۳۹۱
معاهدهٔ پیشنهادی وایپو درخصوص بانک اطلاعاتی ۴۰۳
پیشرفت قوانین حوزهٔ بانک اطلاعاتی در ایالات متحد ۴۰۴

انتقادها و توافق‌ها (الگوی حق مالی در مقابل الگوی مبتنی بر حقوق مسؤولیت مدنی/ حقوق رقابت نامشروع) ۴۱۱
مشکلات قانون خاص بانک اطلاعاتی و توصیه‌هایی در این زمینه ۴۱۹
مشکلات قانونی این دو لایحهٔ قانونی و توصیه‌هایی در این باره ۴۱۹
بررسی مجدد مقررهٔ حمایت متقابل اتحادیهٔ اروپا و درس‌هایی برای کشورهای دیگر ۴۳۲
نتیجه‌گیری و ملاحظه‌های فصل هفتم ۴۳۹
فصل هشتم: نتیجه‌گیری ۴۴۳
نمایه ۴۴۷

مقدمه مترجمان

هر چند بروز انقلاب صنعتی در قرن هجدهم آغازگر عصری جدید در پیشرفتهای فنی بشر محسوب می‌شود، اما آهنگ این پیشرفت در دوران پس از آن یکنواخت نبوده است. سرعت پیشرفت علم و فناوری در چند دهۀ اخیر به میزان حیرت‌آوری افزایش یافته، و بسیاری از آمال و تمنّیات بشر را که تا چند صباحی قبل دست‌نیافتنی می‌نمود، جامۀ عمل پوشانده است. در کنار پیشرفتهای مختلف در عرصه پزشکی، نجوم، انرژی هسته‌ای، فناوری نانو، بیوتکنولوژی و ...مهمترین نمود پیشرفت فنی دوران اخیر توسعه شگرف علوم رایانه‌ای و صنایع وابسته به آن است. وجه تسمیه این دوران به «عصر دیجیتال» مبین این واقعیت است که همگرایی فنی، به رویه غالب در پیشرفت فناوری ارتباطات و اطلاعات مبدّل شده است.

در این دوران، جهان به دهکده‌ای کوچک تبدیل شده، کثرت و تبادل اطلاعات به حد حیرت‌انگیزی رسیده است. به همان میزان در عصر دیجیتال حمایت از کپی‌رایت و به تعبیر دقیق‌تر حمایت از حقوق پدیدآورندگان آثار علمی، هنری، صوتی و تصویری و ... بیش از پیش ضرورت یافته است. این امر از یک سوی به علت تحول در تکنیکها و شیوه‌های تولید و تکثیر آثاری است که تحت پوشش حمایتی حقوق مالکیت فکری بوده‌اند، و از سوی دیگر به بین‌المللی شدن، و یا به تعبیر بهتر جهانی شدن حقوق مالکیت فکری در این عصر بازمی‌گردد. در عصر دیجیتال، افکار و اندیشه‌ها و آثار حامل آنها به راحتی مرزهای ملی را درمی‌نوردند و وارد فضای بین‌المللی می‌شوند.

از سوی دیگر، حقوق مالکیت فکری که سابقه‌ای بس کهن در قوانین داخلی کشورها دارد، در حقوق بین‌الملل موضوعه قدمتی حدود یکصد و سی سال دارد. در واقع کنوانسیون ۱۸۸۳ پاریس در مورد مالکیت صنعتی، و کنوانسیون ۱۸۸۶ برن در مورد آثار ادبی و هنری، حمایت از مالکیت معنوی را از چارچوب قوانین ملی فراتر برده و وارد نظام حقوق بین‌الملل ساختند. در گذر زمان این حقوق از رهگذر اسناد بین‌المللی بعدی (جهانی، منطقه‌ای) با تحولات روز انطباق یافتند و تکمیل گشتند. امروز به ضرس قاطع می‌توان گفت که حقوق مالکیت معنوی و ضرورت حمایت از آن، پای را بسی فراتر از اسناد بین‌المللی و قوانین ملی

نهاده ، و ورای از اختلافات جزئی، این حقوق در زمره اصول مورد وفاق همگان قلمداد گرفته‌اند.

کنوانسیون‌های بین المللی مختلف که چارچوب اصلی حقوق بین‌الملل مالکیت فکری را تشکیل داده‌اند، نقش بسیار مهمی در فراگیر ساختن حمایت از این حقوق داشته‌اند. به ویژه با تشکیل سازمان جهانی تجارت در سال ۱۹۹۵ و امضای موافقتنامه جنبه‌های تجاری حقوق مالکیت فکری (تریپز) به عنوان یکی از موافقتنامه‌های بنیادین این سازمان، امید به حمایت مؤثرتر از حقوق مالکیت فکری در گستره‌ای جهانی افزایش یافت. با وجود این اصل نابرابری جبران‌ساز در روابط میان دولتهای پیشرفته، و دولتهای در حال توسعه و دارای کمترین درجه توسعه‌یافتگی - که در سازمان جهانی تجارت از موقعیتی ویژه برخوردار شدند و - رفتارهای ترجیحی، ارفاق‌ها و معافیت‌های خاص را برای دولتهای اخیر به ارمغان آورد، جدال در حوزه مالکیت فکری را ابعادی جدید بخشید. تمهیدات کشورهای پیشرفته و در رأس آنها ایالات متحد آمریکا و اتحادیه اروپا به حمایت هرچه بیشتر از حقوق مالکیت فکری، و اصرار کشورهای در حال توسعه به دسترسی هرچه بیشتر و سهل‌تر به این آثار، جدالی نفس‌گیر را در روابط میان کشورهای شمال و جنوب دامن زده است. طبیعی است که کشورهای اخیر که از نابرابری در توسعه رنج می‌برند و به اعتبار قدرت کمّی خویش خواستار کاستن از نابرابریهای موجود در توزیع ثروتهای معنوی هستند، وقع چندانی بر انحصار این حقوق ننهند و به انحای مختلف در مقام شکستن حصر، و یا استفادهٔ بدون تحمل هزینه از آن برآیند. اوج این مجادله در تنظیم موافقتنامه راجع به جنبه‌های تجاری حقوق مالکیت معنوی(تریپز) در قالب سازمان جهانی تجارت در سال ۱۹۹۵ نمایان گشته است. اقتصاد سیاسی حمایت از کپی‌رایت دقیقاً مبین چنین واقعیتی است.

فناوری در حال پیشرفت دیجیتال، بر الگوهای سنتی کسب و کار، صنعت کپی‌رایت، قوانین سنتی کپی‌رایت، جامعه‌ی مدنی، و به طور کلی محیط اجتماعی- اقتصادی و مقررات بین‌المللی تأثیر محسوسی داشته است. کتاب «**بازاندیشی در مالکیت فکری: اقتصاد سیاسی حمایت از کپی‌رایت در عصر دیجیتال**» به قلم «یی‌ژون تیان» میان محصولات فکری، اقتصاد علم و نظریه مالکیت فکری پیوند برقرار کرده، و در راستای واکاوی عمده دلایل واگرایی در حوزه‌ی مالکیت فکری، انشعاب علمی و سایر معضلات رژیم بین‌المللی کنونی کپی‌رایت، نظریه‌های موجود مالکیت فکری را همگام با اصول فلسفی چین باستان مورد توجه قرار داده است. بر این مبنا، این کتاب «نظریه‌ی توازن علم» را مطرح نموده، و

به منظور پرداختن به معضلات و مشارکت در استقرار جامعه‌ی مدنی مبتنی بر توازن علم، چارچوبی نظری پیشنهاد کرده است. به زعم نگارنده‌ی این کتاب، ضروری است که همه‌ی کشورها، به ویژه کشورهای در حال توسعه‌ای که از قدرت چانه‌زنی خاصی در قبال ایالات متحد آمریکا و نیز اتحادیه اروپا برخوردار هستند، به همکاری بین‌المللی و تشریک مساعی با یکدیگر در این حوزه روی آورند. این اقدام که نبایست مقطعی و گذرا نیز باشد، باعث می‌گردد تا هم نظم بین‌المللی مؤثرتری در حوزه‌ی اقتصادی و تقنینی استقرار یابد و هم اینکه کشورهای در حال توسعه و حتی کشورهای دارای کمترین درجه توسعه‌یافتگی در شکل‌گیری یک جامعه‌ی مدنی مبتنی بر توازن علم در عصر دیجیتال مشارکت داشته باشند.

ترجمهٔ کتاب اخیر به پیشنهاد و حمایت پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، از آن روی مورد توجه قرار گرفت که جمهوری اسلامی ایران در انتظار ورود به سازمان جهانی تجارت، و در حقیقت پذیرش عضویت در موافقتنامه تریپز می‌باشد. حمایت از آثار مشمول کپی‌رایت که به لحاظ عدم عضویت ایران در برخی از مهمترین اسناد بین‌المللی، در داخل و یا خارج از کشور با موانع متعددی مواجه می باشد در پرتو مطالعه این کتاب ضرورتی مضاعف می‌یابد. دکتر «یی‌ژون تیان» نویسنده این کتاب معتقد است که همهٔ کشورها، به‌ویژه کشورهای در حال توسعه‌ای که واجد قدرت چانه‌زنی هستند، باید به تشریک مساعی روی آورند تا هم نظم بین‌المللی مؤثرتری در حوزهٔ اقتصادی و تقنینی استقرار یابد، و هم در شکل‌گیری یک جامعهٔ مدنی مبتنی بر توازن علم در عصر دیجیتال مشارکت داشته باشند.

از مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش و پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات که کتاب ترجمه شده را به زیور طبع و انتشار آراستند قدردانی کرده، امیدواریم که این کتاب گامی هر چند کوچک در غنی‌تر ساختن ادبیات حقوقی کشور در این موضوع، و راهنمایی مناسب برای ارگانهای ذی‌صلاح کشور در این زمینه باشد.

سیّدقاسم زمانی ــ منا‌السادات میرزاده

دی ماه ۱۳۹۲

قدردانی مؤلف

پیش از هر چیز لازم می‌دانم تا مراتب قدردانی خود را از استاد راهنمایم پروفسور «جیل مک‌کوف»[1]، برای راهنمایی و کمک فکری‌اش در تدوین مطالب، مسیر و روش تحقیق، تنظیم ساختار، تنسیق پیش‌نویس و ویرایش هر بخش، و همچنین پشتیبانی بی‌شائبه‌اش در کار و دوران زندگی‌ام در استرالیا به عمل آورم.

همچنین لازم می‌دانم تا به دلیل اعطای فرصت مطالعاتی در دانشکدهٔ حقوق دانشگاه واشنگتن و امکان حضور در دورهٔ تحقیقاتی تابستانی در «بریکمن سنتر»[2] در دانشکدهٔ حقوق دانشگاه هاروارد، مراتب سپاسگزاری خویش را از پروفسور«جِین وین»[3] (از دانشکدهٔ حقوق دانشگاه واشنگتن، سیاتل)، پروفسور «جان پالفری»[4] و «ویلیام فیشر»[5] (از دانشکدهٔ حقوق دانشگاه هاروارد) و پروفسور «دیوید دیکسون»[6] (از دانشکدهٔ حقوق دانشگاه جدید ولز جنوبی) به جای آورم.

همچنین بر خود فرض می‌دانم که به دلیل فرصت حضور در دورهٔ کارورزی در بخش تجارت و سرمایه‌گذاری کمیسیون اقتصادی اجتماعی سازمان ملل متحد برای آسیا و اقیانوسیه (UNESCAP) از این کمیسیون تشکر نمایم.

فرصت مطالعاتی و دورهٔ کارورزی این‌جانب در ایالات متحد و سازمان ملل متحد، برای من این امکان را فراهم آورد تا بتوانم تجربیاتم را در زمینهٔ بازرگانی، تجارت الکترونیک و حمایت از مالکیت فکری در سطوح ملی و بین‌المللی بهبود بخشم و کاربری و کارآیی پیشنهادهای ارائه شده در این کتاب را ارتقا دهم.

همچنین تمایل دارم تا برای ترغیب و رایزنی دربارهٔ طرح تحقیقاتی اولیه از پروفسور «زینگ چینگسی»[7] (از دانشکدهٔ علوم اجتماعی چین)، برای یادآوری نکته‌هایی درخصوص

---

1. Jill McKeough
2. Berkman center
3. Jane Winn
4. John Palfrey
5. Wiliam Fisher
6. David Dixon
7. Zheng Chengsi

پیش‌نویس فصول سوم و چهارم تحقیق اولیه و همچنین نگارش دیباچه بر کتاب حاضر از پروفسور «جانی کی. وین»[1] ، به دلیل همفکری و مساعدت در پیش‌نویس مقدماتی بخش هفتم از پروفسور «گراهام گرینلیف»[2] (از دانشکدهٔ حقوق دانشگاه جدید ولز جنوبی)، به خاطر تهیهٔ مطالبی سودمند برای نگارش این کتاب از پروفسور «راس اُکیدیجی»[3] (از دانشکدهٔ حقوق دانشگاه مینه‌سوتا)، برای مشاوره‌های ارزشمند به منظور منسجم کردن این کتاب از پروفسور «پیتر یو»[4] (از دانشکدهٔ حقوق دانشگاه دریک)، و همچنین به خاطر ارائهٔ راهنمایی‌های مفید پیرامون انتشار اثر از پروفسور «راس باکلی»[5]، «مارتین کریگر»[6] و «کتی بوری»[7] (از دانشکدهٔ حقوق دانشگاه جدید ولز جنوبی) سپاسگزاری نمایم.

به علاوه، لازم می‌دانم تا از همهٔ کسانی که عهده‌دار ویرایش و بازخوانی فصولی از این کتاب شدند و همچنین مجله‌های حقوقی که نظرهای مفید و انتقادهای سازنده‌ای را از پیش‌نویس‌های اولیهٔ فصول مختلف این اثر در اختیار من قرار دادند، قدردانی نمایم. از انتشارات «IGI» صمیمانه سپاسگزاری می‌کنم که برای نگارش فصل «هم‌گرایی دیجیتال در مقابل واگرایی مالکیت فکری» مطالبی از کتاب پروفسور «سانگین پارک»[8] را در اختیار این‌جانب گذاشت که در ژانویهٔ ۲۰۰۷ با عنوان «راهبردها و سیاست‌های هم‌گرایی دیجیتال» مؤسسهٔ انتشاراتی «گروه اندیشه» در ایالات متحد به چاپ رسانده بود.

از مجلهٔ «باند لَو»[9] نیز تشکر می‌کنم که اجازه داد بخشی از مقاله‌ام را با نام «معاهده‌های وایپو، موافقت‌نامهٔ تجارت آزاد در طرفداری از مقررات پناهگاه امن ارائه‌کنندهٔ خدمات اینترنتی- نقش ارائه‌کنندهٔ خدمات اینترنتی در قانون کپی‌رایت استرالیا» استفاده کنم که در شمارهٔ یکم سال ۲۰۰۴ دورهٔ شانزدهم این مجله در صفحات ۱۸۶ تا ۲۱۷ در استرالیا به زیور طبع آراسته شده بود.

---

1. Jane K. Winn
2. Graham Greenleaf
3. Ruth Okediji
4. Peter Yu
5. Ross Buckley
6. Martin Krygier
7. Kathy Bowrey
8. Sangin Park
9. Bond law

همچنین از دانشکدهٔ حقوق دانشگاه «فوردهام» نیز متشکرم که اجازه داد بخشی از مقاله‌ام را با نام «معضلات قواعد ضدتقلب در قانون کپی‌رایت در هزارهٔ دیجیتال (Digital Millennium Copyright Act) و راهکارهایی ناهمگن‌تر» استفاده نمایم که در بهار سال ۲۰۰۵ در مجلهٔ «حقوق مالکیت فکری، رسانه و سرگرمی» دانشگاه فوردهام، شمارهٔ سه دورهٔ چهاردهم، صفحات ۷۴۹ تا ۷۸۸ در نیویورک ایالات متحد آمریکا چاپ شده بود.
فرصت را غنیمت شمرده از خانم «تانی پارامور»[1] که متقبل زحمت نمونه‌خوانی کتاب شدند، سپاسگزاری می‌کنم.
در نهایت، کتاب حاضر را به پدرم «تیان لانگکی»[2] و مادرم «ما یانکسیانگ»[3] تقدیم می‌نمایم که بی‌تردید نگارش این اثر بدون پشتیبانی آنها میسر نبود.

1. Toni Paramore
2. Tian Langqi
3. Ma Yunxiang

دیباچه به قلم پروفسور جِین وین

حقوق مالکیت فکری و فناوری اطلاعات، هر دو در خلال سال‌های اخیر تغییرات شگرفی داشته‌اند و کم و بیش همهٔ جوامع، تحت‌الشعاع پیامدهای این دو مقوله بوده‌اند. به طور کلی کشورهای توسعه‌یافته و مخصوصاً ایالات متحد آمریکا، قدرت چانه‌زنی نابرابر خود را در روند مذاکره‌های تجاری با کشورهای در حال توسعه به مثابهٔ اهرم فشاری به کار بردند تا در لوای حمایت شدید از حقوق مالکیت فکری، به حق‌الامتیازهای مهمی دست یابند.

این قوانین در تاریخ تجارت بین‌الملل و توسعهٔ اقتصادی بی‌سابقه‌اند و درواقع، ملل ثروتمند و مقتدر جهان، امروزه در فقدان مقررات قاطعانهٔ بین‌المللی در حوزهٔ مالکیت فکری، از نظر اقتصادی بسیار توسعه پیدا کرده‌اند. به تدریج که بخش‌های سنتی اقتصاد ایالات متحد مانند تولید، رو به زوال می‌رود، این کشور برای جبران رشد تجاری ناموزون خود، بیش از پیش به محصولات صادراتی مبتنی بر اقتصاد علم (دانش بنیان) تکیه می‌کند؛ و به موازات این امر تقاضای دولت این کشور برای کسب حق‌الامتیازهای مذکور شدت می‌گیرد.

به مجرد افزایش مشارکت کشورهای در حال توسعه در عرصه‌های چندجانبه نظیر دور مذاکره‌های سازمان جهانی تجارت در دوحه، ایالات متحد توجه خود را از عرصه‌های چندجانبه به حوزهٔ دوجانبه و منطقه‌ای معطوف کرد؛ حوزه‌ای که تأثیرگذاری این دولت در آن به مراتب بیشتر است. طرفداران کشورهای در حال توسعه، از خلال افزایش موارد تحت شمول موافقت‌نامهٔ سازمان جهانی تجارت پیرامون جنبه‌های تجاری حقوق مالکیت فکری (TRIPS) مُصرّانه با تلاش‌های صورت پذیرفته برای تقویت حقوق مالکیت فکری مخالفت نمودند؛ چراکه به زعم این عده این قوانین به جای بهبود انشعاب و شکاف دیجیتال، بر این امر دامن می‌زنند.

«یی‌ژون تیان» به بهترین شکل پیشرفت‌های مذکور را مرور کرده و از نقطه‌نظر نظریهٔ حقوقی، و راهبردها و خط‌مشی‌های دولت، تأثیرات اقتصادی و سیاسی این پیشرفت‌ها را بر کشورهای در حال توسعه و توسعه‌یافته موشکافی کرده است. وی بدون جانبداری، از تعارضِ رو به رشد کشورهای در حال توسعه و توسعه‌یافته پیرامون قلمروی مناسب قوانین مالکیت فکری، تحلیلی موزون ارائه می‌کند و بر اهمیت این مسائل تأکید می‌ورزد.

در حالی که دربارهٔ پیامد حقوق سخت‌گیرانهٔ ثبت اختراع بر ارائهٔ خدمات بهداشتی به کشورهای در حال توسعه، زیاد سخن به میان آمده، تأثیر قوانین قاطعانهٔ کپی‌رایت در میزان مشارکت کشورهای در حال توسعه در شکل‌گیری اقتصاد علم جهانی، کمتر مطمح‌نظر قرار گرفته است.

محور تمرکز این کتاب بررسی پیشرفت‌های مهمی است که اخیراً در مواجهه با اثر فناوری دیجیتال در حقوق کپی‌رایت صورت پذیرفته است: پناهگاه امن برای ارائه‌کنندگان خدمات اینترنتی؛ ممنوع شدن انحراف از فناوری‌هایی که برای جلوگیری از تکثیر غیرمجاز مطالب مشمول کپی‌رایت در قالب دیجیتال طراحی شده‌اند؛ و حقوق مالکیت فکری در بانک‌های اطلاعاتی. این نمونه‌ها به روشنی حاکی از آن است که توسعهٔ فناوری دیجیتال به مثابهٔ شمشیری دو لبه برای اشخاص واجد حق در حوزهٔ کپی‌رایت است؛ از یک سو، دامنهٔ مطالب تحت پوشش کپی‌رایت را گسترش می‌دهد و از سوی دیگر، بر مشکلات مسیر اجرای کپی‌رایت می‌افزاید.

«تیان» بر مناسبات مشترک قانون کپی‌رایت، فناوری‌های ارتباطات و مؤسسه‌های اجتماعی تأکید می‌کند و استدلال می‌نماید که در قیاس با نظام جاری، از خلال توازن علم، منافع کشورهای در حال توسعه و توسعه‌یافته بهتر تأمین می‌شود. تحقق توازن علم مورد نظر، مستلزم دسترسی بیشتر کشورهای کمتر توسعه‌یافته به منابع فکری، افزایش ظرفیت نوآوری و خلاقیت بومی و پیشرفت علمی این کشورهاست؛ علاوه بر این، باید بستر لازم برای صنعتی کردن طرح‌های علمی و هنری تدارک دیده شود و مشارکت کشورهای در حال توسعه در مذاکره‌های موافقت‌نامه‌های تجاری مرتبط با مالکیت فکری، تضمین گردد، و این اطمینان حاصل شود که کشورهای مذکور در هنجارسازی امور تأثیرگذار بر اقتصاد علم جهانی سهیم خواهند بود.

وی خاطرنشان می‌کند که ایالات متحد آمریکا با هدف ایجاد دودستگی و در نهایت غلبه بر مخالفان خود در عرصهٔ راهکارهای چندجانبه، رویکرد منطقه‌ای را در پیش گرفته است؛ حال آنکه این رویکرد می‌تواند از تهدیدی علیه کشورهای در حال توسعه، به سپر حمایتی این کشورها تبدیل شود. اگر کشورهای کمتر توسعه‌یافته برای هماهنگ کردن حقوق کپی‌رایت به اتخاذ رویکرد منطقه‌ای گرایش یابند، به مراتب بهتر خواهند توانست از مزایای

بازارهای جهانی بهره‌مند شوند و در عین حال، ناگزیر نخواهند شد که مطابق خواست کشورهای توسعه‌یافته، و صرف‌نظر از نیازهای خود، به اجرای قوانین اقدام نمایند.
ضرب‌المثلی آمریکایی می‌گوید: «جایی که تو می‌ایستی، بستگی به محل نشستن تو دارد.» دیدگاه‌های افراد دربارهٔ نحوهٔ موازنه میان منافع رقبا از طریق وضع قانون کپی‌رایت بسیار متنوع است؛ چراکه زاویهٔ دید آنها به مسائل فرق می‌کند. از تفاسیری که تیان در خلال این کتاب مطرح کرده به راحتی می‌توان به سابقهٔ فکری وی در مقام یکی از اتباع جمهوری خلق چین پی برد، اما وی به همین حد بسنده نمی‌کند. وی قوانین ایالات متحد آمریکا، اتحادیهٔ اروپا، کانادا و استرالیا را تشریح می‌کند تا نشان دهد که به طور کلی هیچ کدام از مدل‌های برشمرده شده برای موقعیت کنونی کشورهای کمتر توسعه‌یافته مناسب نیست.
تیان از یک سو توصیفی دقیق از پیشرفت‌های اخیر حقوق بین‌الملل کپی‌رایت ارائه می‌دهد، و از سوی دیگر، تأکید می‌کند که می‌توان مجادله‌های جاری را با راه‌حل مقتضی مرتفع نمود؛ و بدین ترتیب این دو مسأله را با هم تلفیق می‌کند. با ذکر استدلال‌هایی متقاعدکننده، اذعان می‌کند که چارچوب در نظر گرفته شده برای راه‌حل مقتضی مذکور باید ناهمگن باشد تا اختلاف‌های گستردهٔ توسعهٔ اقتصادی به هماهنگی بینجامد و لازم است که این چارچوب از سوی منابع موثقِ حقوق بین‌الملل فراگیر شود. تیان اثبات می‌کند که می‌توان از فناوری اطلاعات در جهت تأمین نیازهای کشورهای کمتر توسعه‌یافته بهره جست و هماهنگی حقوق کپی‌رایت در سطح بین‌المللی نباید مانع این روند شود.

جِین کِی. وین
مدرس حقوق
مدیر مرکز حقوقی شیدلر

پیشگفتار

تجارت و فناوری، دانشکدهٔ حقوق دانشگاه واشنگتن، سیاتل

پیشرفت‌های فناوری، به‌ویژه فناوری دیجیتال، نه‌تنها تغییری بنیادین در قواعد توزیع و انتشار اطلاعات پدید آورده و موجب چالش‌های فراوانی برای قوانین سنتی کپی‌رایت شده، بلکه افزون بر این، تجارت و محیط بین‌المللی متغیر را در حوزه‌های اجتماعی ـ اقتصادی و قانونی تحت‌الشعاع قرار داده است.

با گسترش استفاده از فناوری در سال‌های اخیر، دایرهٔ نفوذ قانون کپی‌رایت امروزه تقریباً به همهٔ زمینه‌ها و به اقصا نقاط جهان تسری پیدا کرده است. قوانین کپی‌رایت به موازات سایر حقوق مالکیت فکری (IPRs)، مبنای قانونی اقتصاد جهانی دانش بنیان را تشکیل می‌دهد؛ و هم اکنون قانون کپی‌رایت برای خلق فرصت‌های شغلی، دسترسی و انتشار دانش، و به طور کلی توسعهٔ انسانی نقشی بس حایز اهمیت ایفا می‌کند. در واکنش به چالش‌هایی که از مجرای فناوری پدید آمده، تعدادی معاهدهٔ بین‌المللی و موافقت‌نامهٔ منطقه‌ای/ دوجانبهٔ تجاری در ارتباط با مالکیت فکری شکل گرفته است تا حمایت از کپی‌رایت و سایر حقوق مالکیت فکری هماهنگ و تقویت گردد. به‌ویژه در سال‌های اخیر، بروز دوجانبه‌گرایی/ منطقه‌گرایی، چشم‌انداز و مفهوم توزیع دانش/ مالکیت فکری را به طور کلی دستخوش تغییر کرده است.

مقررات بیش از حد قاطعانه درخصوص حقوق مالکیت فکری در موافقت‌نامه‌های تجاری دوجانبه (BTAs)/ موافقت‌نامه‌های تجاری منطقه‌ای (RTAs)، نه‌تنها ناهماهنگی ذاتی رژیم کپی‌رایت را حاد می‌کند و موجب تضاد منافع مللِ در حال توسعه و توسعه‌یافته می‌گردد، بلکه افزون بر این، شکاف علمی/ دیجیتال را در سراسر جهان تشدید می‌کند. از این رو، همهٔ کشورها در عصر دیجیتال باید با این پرسش دست و پنجه نرم کنند که چگونه می‌توان مبادرت به وضع سیاست و قانون مناسب کپی‌رایت نمود تا هم حل منازعه‌های بالقوهٔ تجاری درخصوص مالکیت فکری در سطح بین‌المللی تسهیل گردد و هم حمایت از کپی‌رایت با توسعهٔ اجتماعی هماهنگ شود؛ و بدین ترتیب این پرسش به مقوله‌ای حایز اهمیت تبدیل شده است.

این کتاب در پرتوی دیجیتال شدن، اقتصاد علم و جهانی شدن، به بررسی اهم معضلات رژیم کنونی حقوق مالکیت فکری، به‌ویژه رژیم کپی‌رایت می‌پردازد. به گمان نویسندهٔ این کتاب، غایت نهایی قانون‌گذاری و سیاست‌گذاری در امر مالکیت فکری، ارتقای پیشرفت علمی، استقلال اقتصادی، و استفاده و توزیع برابر منابع فکری در سطح جهانی است.

نگارنده از خلال استناد به اتفاق‌نظر بین‌المللی غالب در خصوص مالکیت فکری، یادآوری پیشرفت‌های اخیر وادی مالکیت فکری در سطح منطقه‌ای و ذکر تجربیات موفق کشورهای مختلف، قادر است در حوزهٔ سیاست‌گذاری و قانون‌گذاری، پیشنهادهای نظری مشخصی برای برخورد با چالش‌های کنونی کپی‌رایت مطرح نماید. این کتاب مدعی آن است که هر ملت از یک سو باید هرچه بیشتر تدابیر حمایت از مالکیت فکری خود را با راهکارهای توسعهٔ خویش هماهنگ کند و رویکردی سیستماتیک و ناهمگن اتخاذ نماید؛ و از سوی دیگر، باید نظریهٔ مالکیت فکری خطوط مشی، سازِکارهای قانونی خاص، فشارهای بازار و سایر تدابیر در دسترس را برای مواجهه با چالش‌های دیجیتال بسیج کند تا بلکه از این طریق در استقرار توازن علم در جامعهٔ بین‌المللی مشارکت داشته باشد.

مادام که زمینهٔ حصول اجماع بین‌المللی دربارهٔ اصلاح بین‌المللی حقوق مالکیت فکری مهیا نیست، راه‌حل‌های منطقه‌ای و داخلی (برنامه‌های کاری توسعهٔ امور دیجیتال در سطح منطقه‌ای و الگوها/ نمونه‌های قانونی درخصوص کپی‌رایت) به نظر سرآغاز مناسبی برای تحقق راهکارهای چندجانبهٔ آتی قلمداد می‌شوند.

یی‌ژون تیان

سیدنی

۲۰۰۸

بخش اول

پیشینه؛
حقوق و چالش‌های
منبعث از فناوری

فصل اول

مقدمه

«تعادل» و «توازن» ایده‌هایی جدید به شمار نمی‌روند؛ سابقهٔ چنین ایده‌هایی را می‌توان در نظریهٔ چینی باستانیِ «یین ـ یانگ» که قدمت هزاران ساله دارد جست‌وجو کرد.[۱] «تلاش در جست و جوی تعادل و هماهنگی» محور اصلی اندیشه‌های کنفوسیوسی محسوب می‌شود.[۲] در غرب رویکردهای نظری مرتبط با مفهوم «تعادل» اصولاً در چارچوب علوم طبیعی ارائه شده‌اند؛ با این حال، از اواخر قرن نوزدهم میلادی و به‌خصوص در قرن بیستم این مفهوم به تدریج به عنوان ابزاری نظری و توصیفی، فراتر از حوزه‌های علوم طبیعی، در علومی مانند: روابط بین‌الملل، روان‌شناسی و اقتصاد نیز مورد توجه قرار گرفت.[۳] مفاهیم توازن و تعادل به رشتهٔ حقوق نیز تسری پیدا کرده و در کانون تمرکز مباحث مرتبط با مالکیت فکری و کپی‌رایت قرار گرفته است. (*Ibid*)

---

۱. برخی پژوهشگران معتقدند که سابقهٔ نمادِ «یین-یانگ» حداقل به سال چهلم پیش‌از میلاد مسیح بازمی‌گردد، و در ایده‌های فلسفی ادیان مذهبی شرقی مانند: کنفوسیوس، بودائیسم و تائوئیسم محرز قلمداد می‌شود. نک:
Christian Resource Centre, *Yin and Yang* <http://www.nisbett.com/symbols/yin_and_yang.htm> at 2 May 2006.
به باور فلاسفهٔ چین باستان، عالم وجود ماحصل توازن دو جنبهٔ متضاد، اما مکمل طبیعت است: یین و یانگ. آنها معتقد بودند که یین و یانگ از نقطه‌ای به نقطهٔ دیگر حرکت می‌کنند تا از رهگذر این حرکت، تعادل و توازن فراگیر شود. نک:
Krupp, E.C., *Beyond the Blue Horizon: Myths and Legends of the Sun, Moon, Stars, and Planets*, 28 <http://www.wsanford.com/~wsanford/exo/yin-yang.html#HEY2K> at 23 February 2006. Also see Feng Shui Institute, *The World of Yin Yang*, <http://www.feng-shuiinstitute. org/yinyang.htm> at 23 February 2006.

2. Yao, Xinzhong *From Conflict to Harmony the Confucian response to interfaith dialogue* (1996) <http://www.interfaith center.org/lectures/yao96.htm> at 22 May 2005, Dr. Xinzhong Yao is Director of Religion, Ethics and Society at the University of Wales, Lampeter. This lecture was given for the International Interfaith Centre on 14 November 1996, in The Chapel of Mansfield College, Oxford.

3. Story, Alan. 'Burn Berne: Why The Leading International Copyright Convention Must Be Repealed' (2003) 40 *Houston Law Review* 763, 788.
وی در ادامه می‌افزاید: مفهوم تعادل در قلمروی وسیعی از علوم اجتماعی مانند: روان‌شناسی و انسان‌شناسی، علوم سیاسی، روابط بین‌الملل (به عبارت دیگر، مطالعات حوزهٔ توازن قوا) و به‌ویژه در قلمرو جامعه‌شناسی (یعنی حوزهٔ کارکردگرایی و در بررسی نظریه‌های «تالکوت پارسونز» Talcott Parsons) و اقتصاد (در مفهوم قیمت تعادل و الگوهای تعادل کلی و جزئی) استفاده می‌شود.

تا سه دهه پیش حقوق کپی‌رایت به واسطهٔ پیچیدگی قوانین، معدود آثار مشمول کپی‌رایت و محدودیت فعالیت‌های تجاری بین‌المللی مرتبط با مالکیت فکری، چندان مورد عنایت قرار نگرفته بود[۱] (Hansen, 1996: 579,582). همان طور که پروفسور «هانسِن» یادآور می‌شود حقوق کپی‌رایت قلمرویی به اندازهٔ یک دادگاه کوچک داشت و حتی شمار انگشت‌شماری از اساتید حقوق بر آن احاطه داشتند[۲] (همان: ۵۸۳). به هر حال، این وضعیت در سال‌های اخیر به نحو درخور توجهی تغییر یافته است. رشد سریع فناوری، و به‌ویژه فناوری دیجیتال، منادی ظهور عصر دیجیتال و دورانِ «اقتصاد علم» است[۳] (همان).

در محیط کنونی متأثر از دیجیتال شدن و اقتصاد علم، انتشار، توزیع و گردآوری دانش، به عواملی تعیین‌کننده‌ای در رشد اقتصادی مبدّل شده‌اند[۴] (Padoan, 1996). این امر خود، نقش اساسی و معاضد حقوق مالکیت فکری را در اقتصاد علم کنونی توجیه می‌کند؛ چراکه حقوق مالکیت فکری مستقیم می‌تواند در امکان دسترسی عموم به منابع فکری گوناگون، مدت زمان دسترسی و هزینهٔ استفاده از این منابع، مؤثر باشد (Drahos, 2005).[۵]

همان طور که برخی از صاحب‌نظران اذعان داشته‌اند حقوق مالکیت فکری به‌عنوان مبنای حقوقی یک «اقتصاد جهانی دانش بنیان» (Chartrand, 1999)[۶] به‌تدریج نقش مهمی را در خلق فرصت‌های شغلی و افزایش رشد اقتصادی ایفا می‌کند. به‌طور خاص از اواخر دههٔ نود

---

1. Hansen, Hugh C., 'Impact of the Trips Agreement on Specific Discipline Copyrightable Literary and Artistic Work – International Copyright: An Unorthodox Analysis' (1996) 29 *Vanderbilt Journal of Transnational Law* 579, 582.

2. Ibid 583

همچنین «هانسِن» معتقد است که در این برههٔ زمانی، حقوق کپی‌رایت در اغلب دانشکده‌های حقوق به عنوان یک واحد درسی مهم و مستمر تدریس نمی‌شد.

3. Ibid

4. Padoan, Pier Carlo, 'Trade and the accumulation and diffusion of knowledge' (Policy Research Working Papers No. 1679, World Bank, 1996) <http://ssrn.com/ abstract=604964> or <http://www.eldis.org/static/ DOC3772.htm> at 25 December 2005.

۵. برای مثال قوانین کپی‌رایت مستقیم بر دامنهٔ دسترسی عمومی تأثیر می‌گذارند و تعیین می‌کنند که مؤلفان چه میزان باید هزینه کنند. همان طور که پروفسور «پیتر دراهوس» اظهار می‌دارد در گسترهٔ اقتصاد علم، این قواعد مالکیت فکری است که تعیین می‌کند چه کسی می‌تواند به منابع اطلاعاتی دسترسی پیدا کند، مدت زمان و شروط دسترسی چیست و چه مبلغی باید در ازای دسترسی پرداخت شود. مدل‌های کسب و کار پیشگام، با تأسی از مالکیت فکری توسعه می‌یابند و متعاقباً با مدل‌های موجود به رقابت می‌پردازند. نک:

Drahos, Peter. 'Intellectual Property Rights in the Knowledge Economy', in *Rooney, Handbook on the Knowledge Economy* (2005), 140 http://cgkd.anu.edu.au/menus/PDFs/ Rooney%20Chapter%2011.pdf at 25 March 2006.

6 See also Chartrand, Harry Hillman. *Copyright and the New World Economic Order* (1999) <http://www.intelproplaw.com/Copyright/Forum/msg/498.shtml> at 25 March 2006.